

M. Kubiela, *Wojna potęg*, wydruk wielkoformatowy, 2010, ok. 110 x 144 (zestaw *Monumentalny*)

Lidia Głuchowska

**Europejski Miesiąc Fotografii i Festiwal „Kunstkreuz” w Berlinie:
Wystawa „Bruno Schulz – Mariusz Kubiela – In Transitu”
(Fotogalerie Friedrichshain, 4 X – 14 XI 2014)**

M. Kubiela, *Wielka szyba, czyli Matki wówczas jeszcze nie było, jednak*, 2014, 42 x 54,5, olej fotograficzny (oil print) (zestaw *Gabinet Technik Historycznych*)

„Umbrüche und Utopien. Das andere Europa” (Przełomy i utopie. Inna Europa) – to tytuł VI Europejskiego Miesiąca Fotografii w Berlinie. W ramach jego tegorocznej edycji oraz Festiwalu „Kunstkreuz” tamtejsza Fotogalerie Friedrichshain prezentuje wystawę „Bruno Schulz – Mariusz Kubielas – In Transitu”. Ekspozycja ta, podobnie jak towarzysząca jej publikacja, przygotowane zostały przez Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu w ramach Dolnośląskiego Festiwalu Artystycznego. W stolicy Niemiec pokazywana jest po jej sukcesach we Wrocławiu, Dreźnie i Lwowie.

Aktualna odsłona tej realizacji stanowi rozszerzoną wersję poprzednich, które odbyły się w 2013 r. w Dolnośląskim Centrum Fotografii „Domek Romański” i w Synagodze pod Białym Bocianem, a w 2014 – w Galerie Mitte w Dreźnie i Gary Bowmann Gallery we Lwowie. Zanim włączono ją do jesiennego Europejskiego Miesiąca Fotografii w Berlinie, latem była ona częścią „Bruno Schulz Festival” w Drohobyczu i „Mostu Kultury” we Lwowie. Prezentacja jest rezultatem otwartego eksperymentu artystycznego, zainicjowanego przez żywieckiego artystę Mariusza Kubielasa w 2004 r., a kontynuowanego wraz z grupą modeli-aktorów i sympatyków w wielu krajach. Od r. 2009 inscenizują oni i utrwalają na kliszy fotograficznej parateatralne działania inspirowane literacką i plastyczną twórczością Schulza, których kulminacją są nie tyle ilustracje do prozy pisarza, ile ekwiwalenty jego wizji stworzone w innym medium – z pogranicza performance’u, pantomimy i fotografii. Przypominają one zatrzymane kadry niemego filmu, oglądane jak w magicznym fotoplastikonie. Te parasurrealistyczne czarno-białe obrazy wykonywane są od 2004 r. metodą tzw. „fotografii czystej, bezpośredniej”, która oparta jest na tradycyjnych procedurach manualnych i w której efekty specjalne uzyskiwane są metodą prób i błędów, nie zaś modyfikacji komputerowych i fotomontażu. Czasem finalny rezultat poprzedzony więc zostaje przez kilkanaście wersji jednego ujęcia, niekiedy zaś nawet kilka filmów. Obrazy te, będące kwintesencją scenariuszy, wielotygodniowych studiów światła i „teatralizacji” wnętrza, ewokują oniryczną aurę rodem ze *Sklepów cynamonowych*, *Sanatorium pod Klepsydrą* oraz grafik i płócien Schulza.

Żmudnie tworzone przez Kubielasa, lecz urzekające lekkością i humorem czarno-białe wizje, z jednej strony, ewokują aurę nieistniejącej

już polsko-żydowsko-ukraińskiej rzeczywistości Drohobycza sprzed II wojny światowej, z drugiej zaś – odzwierciedlają dynamikę kolektywnych działań i interakcji społecznych w trakcie wielodniowej kreacji.

Transmedialny projekt Kubielasa, na który składają się także „didaskalia” uwiecznionego tu parateatralnego procesu – fragmenty prozy Schulza oraz tekst własny autora fotografii w postaci metaforycznych tytułów, stanowiących interpretację zdjęć – przyczynia się do reintegracji słowa i obrazu, rozdzielonych w dziełach drohobyckiego artysty, zapraszając do konfrontacji z jego „autentykiem” – nadal urzekającym tłumaczy, czytelników i miłośników sztuki na całym świecie.

Sugestywny komunikat, który w komplementarny sposób tworzy wystawa i towarzysząca jej polsko-angielska publikacja, służy aktywizacji międzynarodowego i międzypokoleniowego dyskursu o wspólnej przeszłości i multikonfesjonalnym dziedzictwie kulturowym „innej Europy”. Ekspozycja prezentuje – zarówno na poziomie werbalnym, jak i wizualnym – złożoność przedsięwzięcia artystycznego, którego wymowa wychodzi poza ramy estetyki czy wysublimowanego dyskursu intelektualnego, wkraczając w sferę „dramy” i działań społecznych. Opracowanie to wskazuje na bogactwo multimedialnych kontekstów kulturowych, w jakich powinno się je rozpatrywać. Należą do nich zarówno malarskie i literackie, jak i teatralne, filmowe czy fotomontażowe adaptacje twórczości autora *Republiki marzeń*.

„Efekt zaproszenia do wejścia w obraz”, ewokowany przez te magiczne fotografie, wzmagany jest dzięki ich monumentalnemu formatowi. Zainspirowany przez jedną z nich i zrealizowany przez Jurija Gaszczaka w Starej Synagodze w Drohobyczu film *Kobieta i koń* (2012) egzemplarycznie unaocznia proces współtworzenia sensu tych fotograficznych fantasmagorii przez widza. Na potrzeby Europejskiego Miesiąca Fotografii w Berlinie Kubielas rozbudował i zmodyfikował zestaw prezentowanych dotychczas prac, przygotowując nie tylko 32 wydruki wielkoformatowe (ok. 110 x 150 cm), lecz również premierę *Gabinetu Technik Historycznych*, obejmującego blisko 20 obiektów. Tę najmłodszą część jego projektu, realizowaną od 2014 r., poprzedzały studia nad rekonstrukcją archiwalnych technologii kreowania obrazu fotograficznego, rozpoczęte jeszcze przed 10 laty, w Jeleniogórskim Studium Fotografii, i kontynuowane do dziś we współpracy z czoło-

wymi polskimi ekspertami, takimi jak Cezary Chrzanowski, Roman Michalik, Janusz Sochacki i Rafał Warzecha.

Jak niewielu współczesnych mu twórców, Kubiela (ur. 1953) zdołał tradycyjnymi metodami warsztatowymi wykonać liczne wersje tych samych kompozycji, w tym m.in. metamorfozy motywu *Powidoki ptaka* (2005), inicjującego „efemeryczny teatr jednej fotografii w następujących po sobie ujęciach”, jak określił go „ojciec chrzestny” przedsięwzięcia, Wojciech Zawadzki, wybitny przedstawiciel tzw. Jeleniogórskiej Szkoły Fotografii. Charakterystykę tę przejęło wielu recenzentów dotychczasowych – ponad 20 – odsłon projektu, którzy akcentują, iż przygotowanie części ujęć wymagało tygodni pracy nad „teatralizacją” pomieszczeń i równie długotrwałych badań warunków ekspozycji.

Powstałe przy zastosowaniu technik z przełomu XIX i XX w. obrazy noszą znamiona niepowtarzalności, a także indywidualnego stylu Kubiela. Uzyskał on nie tylko precyzyjne odzwierciedlenie szczegółów w technologiach srebrnych, lecz także nieregularny połysk nakładanych ręcznie warstw albuminy o różnej grubości. Charakterystyczną dla tej receptury brązową barwę modyfikował niekiedy pod koniec procesu twórczego warstwą gumy dwuchromianowej. Z kolei szlachetny mat powierzchni obrazu osiągnął, stosując technikę albumatu (1895), popularną głównie w Niemczech, w dziedzinie fotografii portretowej. Choć zwykle w technice oleju fotograficznego uzyskuje się efekty malarskie, fotografie Kubiela wykonane tą metodą wiernie oddają szczegóły, do złudzenia przypominając klasyczną technikę bromowo-srebrną. Efekty monochromatyczne od fioleto do brązu artysta osiągnął zaś w technice cyjanotypii klasycznej i tonowanej, podczas gdy większą skalę tych efektów, aż do „impresjonistycznej” ziarnistości powierzchni, uzyskał czasochłonną i wymagającą doświadczenia techniką gumy chromianowej.

Ambitny projekt Kubiela, nie tylko na poziomie ikonograficzno-ideowym, lecz także techno-

logicznym, nawiązuje do dokonań Schulza. Tak jak artysta z Drohobycza tworzył w rzadkiej technice *cliché verre*, tak Kubiela sięga po zabytkowe techniki z pogranicza grafiki i fotografii, prezentując również obrzeża prac wykonanych w ten sposób, a tym samym demonstrując ich szlachetny, manualny charakter. Tak oto zarówno w sferze treści, jak i formy buduje Kubiela symboliczny pomost między współczesną rzeczywistością Śląska a dawną multikulturową tradycją Galicji, do której należał nie tylko Drohobycz, ale i Żywiec – rodzinne miasto autora fotografii.

Unikalny eksperyment twórczy Mariusza Kubiela, będąc próbą transmedialnej interpretacji dorobku Brunona Schulza z perspektywy postmodernistycznej, służy intensyfikacji zarówno transgranicznej refleksji społecznej, jak i międzypokoleniowego dialogu nad wielokulturowym i wielowyznaniowym dziedzictwem przedwojennej Polski i Europy Środkowo-Wschodniej. We współpracy z Ośrodkiem Kultury i Sztuki we Wrocławiu oraz kuratorką artysta zamierza kontynuować swe oryginalne przedsięwzięcie twórcze. Kolejne odsłony jego realizacji planowane są w Belgradzie, Helsinkach i Brukseli oraz Bratysławie i Pradze.

Wystawie towarzyszy publikacja *Bruno Schulz – Klisza Werk – Transgresiones* (red. Lidia Głuchowska), wydana przez Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu w r. 2013.

dr Lidia Głuchowska

Adiunkt w Instytucie Kultury Wizualnej Uniwersytetu Zielonogórskiego. Habilitację przygotowuje na Uniwersytecie w Bambergu. Uczestniczka „Munch Research Project”. Ostatnio redagowała i współredagowała trzy tomy zbiorowe, w tym: „Centropa” 2012, nr 3: Berlin as a Center of International Modernism and a Turnstile of the Avant-Garde (2012/2013), a także Transnationality, Internationalism and Nationhood. European Avant-Garde in the First Half of the Twentieth Century (2013). Jej książki Stanisław Kubicki – Kunst und Theorie (2001, wyd. 2 2003) oraz Avantgarde und Liebe. Margarete und Stanisław Kubicki 1910–1945 (2007) nagrodziło Stowarzyszenie Historyków Sztuki. Obecnie przygotowuje wystawę donacyjną grafik ekspresjonistycznej grupy Bunt ze zbiorów prywatnych w Berlinie dla Muzeów Narodowych w Poznaniu i we Wrocławiu (2015), a także konferencję „Nationalism and Cosmopolitanism in Avant-Garde and Modernism: The Impact of WWI” w Instytucie Historii Sztuki Akademii Nauk w Pradze (XI 2014).

Summary

LIDIA GŁUCHOWSKA / European Month of Photography and “Kunstkreuz” Festival in Berlin: Exhibition “Bruno Schulz – Mariusz Kubiela – In Transitu”, Fotogalerie Friedrichshain (4 October –14 November 2014)

The photography exhibition presented within this year 6th European Month of Photography and “Kunstkreuz” Festival in Berlin, introduces a unique, open and creative experiment, which was started by Mariusz Kubiela in 2004. On a photographic film he preserves paratheatrical actions with their climax being rather equivalents of Schulz’s visions created in another medium on the border of performance art, pantomime and photography rather than illustrations accompanying his fiction. These monochromatic, although not always black-and-white, para-surrealist pictures are made with the aim of so called “pure, direct photography”, and the special effects are brought about without digital modification or photomontage. The newest part of this open project, *The Cabinet of Historic Techniques*, comprises ca. 20 works in old techniques that combine graphic art and photography. Moreover, the artist has prepared 32 large-sized prints, one of them inspired Jurij Gaszszak’s film, *A Woman and a Horse* which was made in the Old Synagogue in Drohobycz. The exhibition is accompanied by a publication issued by its organiser, Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu [The Culture and Art Centre in Wrocław], which presents the diversity of multimedial cultural contexts that should be considered in case of this project; we may also find “stage directions” – some pieces from Schulz’s fiction and poetical titles of his works in Polish and English. After the chain of successes in Wrocław, Dresden, Lviv and Drohobycz, among other places, the next shows are planned in Belgrad, Helsinki, Brussels, Bratislava and Prague.